

Πόσο πεπρωμένη ήταν η Αλωση της Πόλης;

Μια σειρά από «αμαρτήματα», λάθη και συμφορές που έπληξαν την αυτοκρατορία τα τελευταία χρόνια και οδήγησαν στην πτώση της

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ-ΠΟΘΟΥ***

Οταν ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος στεφόταν αυτοκράτορας στον Μυστρά, ημέρα των Θεοφανίων του 1449, ήξερε τη σταυρική πορεία που είχε να διανύσει, αφού η χειμαζόμενη αυτοκρατορία είχε ανεπανόρθωτα χάσει όλες σχεδόν τις απέραντες κτήσεις της, είχε απομείνει ένα σώμα καθμαγμένο από τις συνεχείς αρπαγές των Οθωμανών.

Το ερώτημα: Ήταν πεπρωμένη η Αλωση, όπως το προείπαν οι προφητείες και οι οίωνοι, τα διάφορα σημάδια στα οποία πίστευαν οι Βυζαντινοί μνημένοι από αιώνες στον μυστικισμό και στην οίωνοσκοπία, ή μήπως ήταν μόνο «αποτέλεσμα των «αμαρτημάτων», όπως ονομάζει ο Γεώργιος Φραντζής τα λάθη των αυτοκρατόρων, και των συμφορών που έπληξαν την αυτοκρατορία τους τελευταίους αιώνες;

Η αυτοκρατορία κουβαλούσε μέσα της μίαν αλυσίδα θανάτων απαράγραπτων, που είχαν υπογράψει πολύ πριν τον δικό της θάνατο.

Ο πρώτος πυρήνας του οθωμανικού σουλτανάτου

Τις τελευταίες δεκαετίες του δέκατου τρίτου αιώνα, δημιουργήθηκε ένα μικρό εμιράτο ανατολικά του βιθυνικού Ολύμπου. Ιδρυτής του ήταν ο φύλαρχος Ερτογρούλ, που τον διαδέχθηκε ο γιος του Οσμάν, αυτός που ίδρυσε τη δυναστεία των Οσμανλίων ή Οθωμανών και το 1301 έφερε εκεί, στις πλαγιές του βιθυνικού Ολύμπου, τους πρώτους αποίκους, τον πρώτο πυρήνα του λαού του.

Ο Οσμάν, που είχε μεγάλες ηγετικές ικανότητες, κατέκτησε τη βιθυνική Προύσα και την έκανε πρωτεύουσά του. Μετέφερε εκεί τους τάφους των προγόνων του και την έκανε ιερή πόλη. Και ενώ η αυτοκρατορία σπαρασσόταν από εσωτερικές διαμάχες, οι οσμανλίδες έ-

βρισκαν ευκαιρία να άρπαζον πόλεις και εδάφη, να σταθεροποιούν τη θέση τους. Προχώρησαν ακάθεκτοι έως το Αιγαίο και το 1308 κατέλαβαν την τελευταία ελληνική πόλη, στη μικρασιατική πλευρά, την Έφεσο, προπύργιο του χριστιανισμού.

Το κατακτητικό έργο του Οσμάν συνέχισε ο γιος του, ο τρομερός Ορχάν. Εκμεταλλεύτηκε τον πρώτο εμφύλιο πόλεμο της αυτοκρατορίας, που ξέσπασε ανάμεσα στους Ανδρόνικους, παππού και εγγονό, και σχεδόν χωρίς αντίσταση κατέκτησε την πανέμορφη ιστορική Νίκαια, για να προχωρήσει στον ε-

πόμενο στόχο του, την σημαντική από την αρχαιότητα Νικομήδεια. Εννέα χρόνια αντιστάθηκε η Νικομήδεια με πείσμα. Όμως, αβοήθητη καθώς ήταν από τη σπαρασσόμενη αυτοκρατορία, παραδόθηκε, όταν ο Ορχάν την απέκλεισε από θαλάσ-

σης. Και μεθυσμένος από τις κατακτήσεις του, έγραψε σε επιγραφή, στην Προύσα: «Σουλτάνος, γιος σουλτάνου γαζήδων, γαζής, γιος γαζήδων, μαργκράβος (μαρκήσιος) κατακτητής των οριζώντων, ήρωας της οικουμένης».

Πολιτική και ηθική κατάπτωση

Εκείνες τις κρίσιμες δεκαετίες, αντί να ισχυροποιηθεί η αυτοκρατορία και να διώξει από τα εδάφη της τον νέο κατακτητή, σπαρασσόταν από καινούργιο εμφύλιο πόλεμο. Αυτή τη φορά ήταν μεταξύ του Ιωάννη Καντακουζηνού και των αντιβασιλέων του επτάχρονου Ιωάννη Παλαιολόγου Ε΄.

Σε τέτοιο βαθμό είχε φτάσει η πολιτική και ηθική κατάπτωση, που ο Ιωάννης Καντακουζηνός, που είχε στεφθεί αυτοκράτορας στο Διδυμότειχο, δεν δίστασε να ζητήσει υποστήριξη από τον Ορχάν, τον εχθρό του, κι αυτός με μεγά-

Ο Gurcharan Das βλέπει με ενθουσιασμό την Ινδία, που έκανε πολλούς να πουν «ότι είναι η infotech για την Ινδία».

λη προθυμία του την πρόσφερε. Τον επανέφερε στο θρόνο. Κι εκείνος, για να τον ευχαριστήσει, του έστειλε δώρο την κόρη του Θεοδώρα. Σε αντάλλαγμα, ο Ορχάν του έστειλε έξι χιλιάδες Μικρασιάτες μισθοφόρους, οι οποίοι, ύστερα από τον εμφύλιο, δεν επέστρεψαν στο τόπο του. Εμείναν όλοι στη Θράκη με τις οικογένειές τους.

Σαν να μην έφταναν τα τόσα θλιβερά προβλήματα της εξασθενημένης αυτοκρατορίας, προστέθηκε και ο Μαύρος Θάνατος, όπως ονόμασαν τότε, το 1347 τη βουβωνική πανώλη, που θέρισε το έ-

την εξέλιξη του τομέα σόφτγουερ της και το πετρέλαιο για τη Μέση Ανατολή,

και ο μεγάλος σεισμός να καταφέρει νέο πλήγμα στη χειμαζόμενη Βασιλεύουσα και να ρίξει πιο χαμηλά το ηθικό της, αφού κανείς δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει τη συμφορά. Κι ούτε φίλη χώρα υπήρχε να στείλει βοήθεια.

Τα στρατεύματα του νέου κατακτητή, με αρχηγό τον φιλόδοξο και σκληρό Σουλεϊμάν τώρα, παραδοκούσαν άγριπνα. Και άρπαξαν την εγκαταλειμμένη από τον σεισμό Καλλιπολη, την αρχόντισσα της Προποντίδας, που ήταν και η πρώτη τους κτήση σε ευρωπαϊκά εδάφη. Κανείς δεν αντιλήφθηκε πόσο σοβαρό λάθος ήταν να αφήσουν την

Καλλιπολη, ανοχύρωτη και ανυπεράσπιστη, να περάσει στα χέρια τους.

Το ένα λάθος φέρνει το άλλο. Και η συμφορά, όταν της ανοίξεις το δρόμο, δεν σε ξεχνά. Απασχολημένη με τις εσωτερικές έριδες, η πολιτική ηγεσία της Βασιλεύουσας επέτρεψε στον εχθρό να προχωρήσει ανενόχλητος και σε άλλες ευρωπαϊκές κτήσεις. Το 1354 κατέλαβε την Τυρολόπη και λίγο αργότερα το Διδυμότειχο, ενώ παράλληλα πολιορκούσε την Αδριανούπολη, πόλη-κλειδί, που είχε τον έλεγχο των χερσαίων δρόμων της αυτοκρατορίας.

Ο βίαιος εξισλαμισμός των χριστιανών

Ο Μουράτ Α΄ συνέχισε το κατακτητικό έργο. Κατέλαβε τη Φιλιππούπολη, αποκόβοντας έτσι το δρόμο της Βασιλεύουσας προς τη Δύση, και το 1369 έγινε κυρίαρχος της Αδριανούπολης, που την έκανε πρωτεύουσα του σουλτανάτου.

Οι πόλεις που κατακτούσε εξισλαμιζόταν ευθύς με τρόπο άγριο. Οι χριστιανοί έχαναν τα δικαιώματά τους. Το ένα πέμπτο του πληθυσμού το πουλούσαν ως δούλους, τους άνδρες τους έστελναν στις εργασίες και τα παιδιά τα εκπαίδευαν στο στρατό.

Τότε, ο Ιωάννης Παλαιολόγος, αντί να τρέξει με τον στρατό του να εμποδίσει τον Μουράτ να μπει στην Αδριανούπολη, ταξίδεψε στη Δύση να πείσει τους χριστιανούς ηγεμόνες να ανακατίσουν τη λαίλαπα των Οσμανιδών. Και κανείς δεν τον πίστεψε. Οι άνθρωποι των βασιλικών αυλών θαύμασαν τις άσπλες λευκές ενδυμασίες του ίδιου και των αυλικών του, θαύμασαν το υψηλό πνεύμα του, όμως δεν του έδωσαν ούτε την ελάχιστη υπόσχεση βοήθειας. Και όταν επέστρεψε, το 1402, βρήκε τον σουλτάνο να βαδίζει εναντίον της Βασιλεύουσας. Ήταν ο Βαγιαζίτ ο Κεραυνός, που ονειρευόταν να κατακτήσει τη Βασιλίδα.

Ουσιαστικά, από το 1204, όταν οι σταυροφόροι της Δ΄ Σταυροφορίας

μπήκαν με δόλο στη Βασιλεύουσα και την ρήμαξαν, αρχίζει η κατάρρευση της βυζαντινής αυτοκρατορίας, που επί 1.123 χρόνια και 19 ημέρες από την ίδρυσή της ως χριστιανικής πρωτεύουσας της οικουμένης (στις 11 Μαΐου του 330 ιδρύθηκε) κυριάρχησε απόρρητη σε Ανατολή και Δύση, έγινε ο βράχος του χριστιανισμού όπου συντρίβονταν τα κύματα του Ισλάμ.

Μετά το 1204 ακολούθησαν τα «αμαρτήματα» των αυτοκρατόρων, από αδυναμίες και φιλοδοξίες και εσωτερικούς σπαραγμούς. Η αυτοκρατορία κουβαλούσε μέσα της μίαν αλυσίδα θανάτων απαράγραπτων, που είχαν υπογράψει πολύ πριν από το δικό της θάνατο. Ήταν αυτά τα λάθη που γίνονται χωρίς να διδάσκουν. Γιατί η ιστορία δεν διδάσκει. Μόνον η συνείδηση διδάσκει. Και έτσι, η κοσμοκράτειρα, η απόρρητη και θεοφύλακτη, απέμεινε σώμα ισχνό, συρρικνωμένο, το αξιοθρήνητο τρίγωνο της βοσπορίας άκρης, η κεφαλή του διαμελισμένου γίγαντα.

Το ερώτημα μένει: Θα μπορούσε να είχε σωθεί; Πιστεύω πως κανείς δεν μπορεί να απαντήσει. Αν ξεσήκωνε η Δύση τις δυνάμεις της και οι χριστιανοί ηγεμόνες. Αν ο Πάπας έστελνε τη βοήθεια που υποσχέθηκε όταν έγινε η ένωση των Εκκλησιών. Αν δεν επαληθεύονταν οι παλιές προφητείες που χίλια χρόνια πριν μιλούσαν για το πέσιμο της Πόλης. Αν... αν... Τότε ο Μωάμεθ θα μάζευε τα υπολείμματα της αλαζονείας του και θα έφευγε, επιστρέφοντας ίσως και κάποιες χριστιανικές πόλεις που στέναζαν εξισλαμιζόμενες. Όμως, η Δύση δεν ανταποκρίθηκε. Και οι προφητείες επαληθεύτηκαν μία προς μία.

* Η κ. Μαρία Λαμπαδαρίδου-Πόθου είναι συγγραφέας. Από τις εκδόσεις «Κέδρος» κυκλοφορεί το μυθιστόρημά της «Πήραν την Πόλη, πήραν την...».